

III. évfolyam 18. szám 1983

tél

# Szóval



E számunk illusztrációi Fehérkuthy  
Bálint festőművész munkái.

## “TÖRPE”NÉPNEK NINCS HAZÁJA?...

Fiam született.

Szeretnivaló pelenkagombolyag-voltán túl egyelőre még csak a "Törpe" nevet érdemelte ki, helye azonban a családban már egészen biztonságosan körülhatárolt. Jó neki. Egyszerű. A fiam.

Sokkal gubancosabb azt vizsgálgatni, - nem is akarván talán egy végkövetkeztetéshez elérni - hol a helye a családnak, az EN családomnak (ami ugyebár az övé is).

A gyerekekkel párom németül beszél, én magyarul; portugálul majd csak megtanul valahogy. Persze, ha a kérdés itt megállna, nem volna többé probléma. A baj ott van, hogy érdemes-e.

Erdemes-e magyarul tanulnia a fiamnak, aki tőlem legfeljebb a sértettséget fogja át-érezni, igazi magyarságot majd csak otthonról - ami csak nekem hangzik nagy o-val - fog szerezni.

Mert ugyebár szomorú igazság, de aki egyszer önként vagy kényszerítve kívülreked egy társaságon - társadalmon - az mindig, életének minden pillanatában magában hordozza a beilleszkedni-nem-tudás kudarcának érzését: ilyen vagy olyan okok miatt, de VISSZA - nincs többé út.

Illyés írja: "A szerencsétlen népeknek szükségük van a paradicsomból való kiűzés álma!" S ha vissza nem léphetünk -

- mondjunk hát el minden rosszat, hátha csökken a veszteség mértéke.

Am a fenti kudarc érzése mindenütt hat; birtokló enyhülésnek vélik, ha maguk is üthetnek másokon, előállván így az eset, hogy a koldus koldustól tagadja meg a segítséget. Így válik igazzá a fanyar vicc: két magyar, az három párt, stb.

Kis odúkat vájunk magunknak, néhányakat beengediünk, a többségre bentről vicsorgunk s közben azon rágódunk, hol a hazánk. Es egységes emigrációvá érésünk helyett érdekcsoportokká válunk, aminek fájdalmas voltán még az sem segít, hogy időnként (néha még együtt is) magyarul beszélünk.

Egy ország, amely összlakosságának egyharmada a határon kívül él; egy nép, amely nem csak otthon, de a kívülélők között is bosszantó akadályokba ütköző szemmel fut végig a történelem folyamán.

Mi legyen hát, fiam? Leszünk-e elég "nagyok", hogy a saját, itteni-magyar életünket rendbe hozzuk?

Van-e, lesz-e "törpe"-népnek hazája?

OLVASSA, TÁMOGASSA LAPUNKAT!!

### Szóval

Levelezési cím :  
CAIXA POSTAL 54.231  
0100 São Paulo SP

SZERKESZTŐSÉG :  
Gyuricza Gábor, Szabó László, Tényi Gyula

MUNKATÁRSÁK :  
Hársi Sári  
Zágon Katalin

A névvel ellátott cikkek nem feltétlenül azonosak a Szerkesztőség véleményével.



# Illyés Gyula

1902 - 1983

Landy Dezső

Ez év április 15-én meghalt korunk legnagyobb magyar költője: Illyés Gyula. Kis népünk, melyet hol török, hol germán vagy szláv elnyomás fenyeget, megcáfolta a herderi jóslatot, miszerint az ország és vele együtt a magyar nyelv is rövidesen megszűnik. De, hogy még van Magyarország és népének van nemzeti öntudata, azt nem nagy politikusainknak, vagy hadvezéreinknek, sokkal inkább nagy nemzeti költőinknek köszönhetjük. Zrinyitől (aki Illyés szerint "a magyarok seregtelen vezére") Petőfi, majd Ady egyenes utóda a hazáját féltve-szerető, a nemzeti eszményt ébrentartó bátor (és ezért sokat szenvedett) utódjuk: Illyés Gyula.

1902-ben született Rácegresen s mint jóformán az egész falu, apja is alkalmazottja, gépésze volt a grófi uradalomnak. A fiatal fiú szellemi képességei hamar kitűntek és ezért a család összefog, hogy tovább tanulhasson, elvégezhesse a gimnáziumot. Az őszirózsás forradalom kitörésekor még csak 16 éves gyerekeMBER, de lelkesen csatlakozik az új eszmék hirdetőihez. Amint lehet, beáll városkatonának. A forradalom bukása után, a fehérterror üldözései elől, 1920-ban elhagyja az országot, hogy Bécsen és Berlinen keresztül 1921-ben Párizsba érjen. Itt öt évet tölt, 1926-ig.

Párizs, századunk elején minden művészi és szellemi élet központja, rá is serkentő; szinte átalakító hatást gyakorol. Adyval ellentétben, aki ott is elsősorban saját magát és Lédáját látta s a város csak mint csodás vetített díszlet húzódott el mögötte - költőnk hamarosan megtalálja magyar barátai mellett francia kapcsolatait is. A kezdeti fizikai munkát rövidesen átcsereéli egy tanítói állással; Így be tud irarkozni a Sorbonnra s az évei folyamán módja van megismerni a francia szellemi élet legkiválóbbjait: barátai nem kisebb egyéniségek, mint Aragon, Eluard, Malraux, Sartre, vagy Simone de Baovoir.

1926-ban komoly dilemma előtt áll: legyen-e francia költő (aki nyilván szintén hamar a legelsőkhöz közé került volna), vagy térjen-e vissza hazájába. Az utóbbit választja; Budapesten kis hivatalnoki állást foglal el, hogy szabad idejét az írásnak szentelhesse. A megnyomorított zsellérek, parasztok előharcosa hamarosan felülemelkedik kortársai nagyrészen és ezért 1934-ben József Attila helyett (amit ez soha meg nem bocsájtott) őt hívják meg a moszkvai Írókongresszusra.

Aktivitása miatt kétízben is letartóztatják, de a Horthy-igazságszolgáltatás sokkal kesztyűsebb kézzel bánik vele, mint

később 1957-ben a "demokratikus" világ. A háborúban személye egyre tovább emelkedik s a Nyugat megszüntével ő lesz a folyóirat örökösének, a Magyar Csillagnak főszerkesztője.

1953-ban megkapja a Kossuth-díjat, hogy aztán pár év után üldözések sorozatának legyen kitéve. Igaz, közben megírta nagy versét: "Egy mondat a zsarnokságról"-t és 56 őszén, mint jóformán minden költő, ő is kiállt népe és a szabadság eszméje mellett.

Több év teljes tétlensége után eleinte fordít, míg végre négy év kényszerű hallgatás után 1961-ben újra szóhoz juthat. (Jellemző, hogy az egyébként objektív Irodalmi Lexikon az 57-61 évek meghurcoltatásairól egyetlen szóval sem emlékszik meg).

Illyés életében a 60-as évektől egészen haláláig fokozatos emelkedés látható: rövidesen vitathatatlanul ő hazánk első írója s temetésén nem sokezer ember: egy ország volt jelen.

Ha műveit nézzük, mindenképp előtt feltűnik stílusa. A hibátlan magyar parasztnyelvbe a nyugati civilizáció és kultúra tömöntelen kifejezőmódja vegyül; tömör fogalmazása néha szinte próba elé állítja az olvasót. Ám az ő igényei még ennél is nagyobbak: "Tömörebben írtam volna, rövidebben - olvasom egyik előszavában - lett volna csak több időm és nyugalmam".

Illyés azon ritka írók közé tartozik, akik egyaránt tevékenykednek lírában, prózában és színművekben.

Verseinek egyik éltető eleme a szülőföld és népének szeretete. "Testem a nép, e táj" vallja "Dúlóút" c. versében.

"Úgy állj elő, hogy nem az, mit te írtál:  
Az lesz a mű, mit néped lelke diktál."

Írja a "Levél"-ben. Ugyanakkor megmarad európainak is:

"Fennhangon vallom én magam  
fiadnak, bárha ma sem érted  
szavaimat s vallom hangosan  
testvérnek mind a népet,  
kiket te nemzél  
( "Óda Európához" )

Verseinek másik csoportja a család, megható sorok élettársáról, Flóráról, a tihanyi kis házról, a Balatonról. Arany "Fiának" c. versére gondol az ember, ha az "Újszülött"-et olvassa:

"... Itt lesz hazád, házad,  
anyád. Itt leszek  
apádnak én, ködlő  
jövömmel dúlt költő,  
míg el nem veszek."

Aztán itt vannak politikai versei. Ady 100 éves születésnapján írt költeménye lehetne elődjé is, csupán a komp-ország helyett "Mohács-nép, a Bűvőpaták-ország" ("Öreg szivekben élsz és"), pontosan rámutatva a hazai "ahogy lehet" életformára. Vagy:

"Hogy zűg megint a "nemzet" és "magyar".  
és mennyire megint - zsvajj,  
árverések hang - dühével tele. (Zsvajj)

Minden lírai szépsége mellett politikai íze is van egyik legismertebb versének, a "Haza a magasban" címűnek.

És aztán, ahogy múltak az évek, egyre inkább foglalkoztatja az elmúlás gondolata. Az utazásokat már csak az emlékezés pótolja, hiszen ezek viszik:

"...Épp oly szép Canale-n s lagunákon,  
akár a nászutasoké,  
hisz minden ugyanaz: az ég, az út,  
a tāj, épp csak: visszafelé."

( Khāron ladikján )

Ilyenek búcsú-versei, az "Utolsó társak"  
"Menetkész", "Mezei sēta": Egy hideg téli  
nap termése:

"Hozzám ezek valók már  
a leveletlenül  
fázó csontváz-gyümölcsfák  
hőfehéren a ház körül."

Prózája legalább olyan fontos, mint  
versei. Fiatal korának két kimagasló műve a  
"Puszták Népe" és "Petőfi". Az előbbi  
műfajilag meghatározatlan. Szociográfiája -  
még pedig a legjobbjából - , amellet  
önéletrajz is. Így az elképesztő nyomort  
helyenkint derűs emlékek váltják fel,  
szinte azért, hogy könnyebben lehessen  
lenyelni, mint az ostyába csomagolt  
keserű orvosságot. Könyvével az író  
páratlan hatást ért el: nagyszámú és nívós  
falukutató mű, szociográfiája innen vette  
az ösztönzést s nélküle nem születtek volna  
meg Veres Péter, Szabó Zoltán, vagy Kovács  
Imre hasonló tárgyú írásai.

"Petőfi"-je talán a költőről szóló legjobb  
életrajz. Az olvasó előtt megelevenedik egy  
kedves, fiatal, zseniális idealista, amellet  
kissé összeférhetetlen jellem, akinél a  
nagyvilág, vagy saját életének minden  
eseménye azonnal verssé válik. Úgy politikai,  
mint szerelmes versei, vagy tájrajzai Illyés  
kommentárjai segítségével új mélységet kapnak.  
A költői napok leírása és a "Szeptember  
végén" elemzése a magyar próza legszebb  
lapjai közé tartoznak.

Más, nagyobb lélegzetű műveit "Kbőd a  
kástélyban", "Korátavas", "Beatrice apródjai",  
életének különböző szakaszairól számolnak  
be; korunk egyszer megirandó történetének  
is kitűnő anyaggal szolgálnak.

Bátor kritikát a romániai, csehszlovákiai  
magyarság védelmében hazai írónk tollából  
hosszú ideig csak tőle olvashattunk. Mikor  
pedig ezen írások válogatása "Szellem és  
erőszak" címen megjelent, a kiadó -  
nyilván felsőbb nyomásra és félve a  
következményektől - a könyvet egyszerűen  
eltűntette, hogy azután Münchenben  
tízszeres áron kerüljön forgalomba, csak  
a nyugati olvasókat "métélyezve",  
nem a hazaiakat .

Ebbe a szellemi vonalba tartoznak  
drámái is. Ha az albigenzesek élet-halál  
harcáról szól ("Tiszták"), vagy  
Kossuth és Görgey összecsapásáról a  
szabadságharc veszte előtti utolsó napokban  
("Fáklyaláng"), vagy a parasztlázadásról  
("Dózsa"), minden néző vagy olvasó tudja,  
hogy a mai helyzetről ír, mint annak  
idején Arany János walesi bárdjai is kora  
elnyomott magyarságához szóltak.

Nagy és szép életművet hagyott hátra  
úgy szépirodalmi tevékenységével, mint  
a kisemmizettek védelmével, majd a  
nemzeti öntudat szinte egyedülálló  
támogatásával. Félmerül önkéntelenül a  
kérdés: lesz-e méltó utódja,  
lesz-e valaki, aki tovább viszi az  
általa magasra tartott fáklyát? Ma erre  
még nem tudunk felelni.

Nagyságát talán azzal a nagyon nagy űrrel  
tudjuk felmérni, amit kiesése jelent  
a magyar irodalomban.



ILLYÉS GYULA

KORTÁRS

# Kézfogások

## Válaszok Ördögh Csillának

*ÖCs:* – Az Ifjúsági Rádióban olyan műsorsorozatot tervezünk, amiben a fiataloknak megpróbáljuk elmagyarázni: ti is meg fogtok öregedni. Ha most nem próbáltok valamit tenni az idősebb emberek érdekében, akkor lehet, hogy a ti öregségetek is sokkal csúnyább, vagy csúfabb lehet...

*IGy:* – Idős emberek érdekében?

*ÖCs:* – Nekik, vagy miattuk, vagy magunk miatt. És ennek az egész sorozatnak azt a címet loptuk, hogy *Kézfogások*. És ha már loptunk egy ilyen címet, akkor... akkor szerettem volna bekopogtatni ahhoz, akitől a cím származik, illetve akitől ez a gondolat származik: ha az ember megválogatja, kivel fog kezét, ezek a kézfogások megmaradnak.

*IGy:* – Igen megtisztelő. Közben máris nemcsak ez a mágno forog itt az asztalon, hanem a fejekben is régi emlékek. Arról, hogy az ifjúság mindig igen kinos korosztály volt. Még ifjú fővel írtam egy verssort; most is eleven az agyamban: „öregék vagyunk s kik utánunk állnak, még öregebbek lesznek ő szívükben...” Azt akartam ezzel mondani, hogy – noha akkor én is még nagyon fiatal voltam –, mennyi öröksége van az embernek már fiatalon a történelemből. De akik utánunk jönnek, azok – az új és új generációk – még nagyobb tanulsággal, több tapasztalattal érkeznek a világba. A tetteknek úgynevezett mezejére, ahol bizony, meg kell mondanom, se mező, se tett...



Falusi Falusi

ÖCs: - nines?

IGy: - ... nem kész; nem biztos.

ÖCs: - Akkor mi van helyette?

IGy: - Lehetőség. Így tehát a fiataloknak mégis csak érdemes megismerniök, hogy mi volt közvetlen előttük. Még egy ilyen fogaskerékrendszerben is, ami a történelem. Mert így talán annál okosabban tudják kivívni a saját egyéni jogaikat. Mert hisz ha a mezőre azt mondják az öregek, hogy az a tettek mezeje, azon mégsem csak az öregekért kell tenni valamit, hanem a jövőért. Ha az emberi történelem bármily fogaskerék és ti is csak egy fog vagytok ebben a kerékben, hát az egész emberiségért mozgassátok. Ez lehet a harcotoknak mélyebb értelme. Ettől függ az is, mit tudtok saját magatoknak elérni.

ÖCs: - Tehát ha teszek valamit az öregekért, vagy próbálok valamit mozditani, azal én leszek gazdagabb?

IGy: - Az öregek, főleg az új korban úgy tetszik, lemondtak a fiatalokról. Kevés körülöttük a gyerek. A nyugdíj a gondjuk. Valamikor az egészségesen fejlődő társadalmakban azért volt a mainál több gyerek, mert az „utód” volt afféle nyugdíjpenztár. A szülő, a paraszt szülő főleg úgy tekintette a bármily szegényes családot mint jövője bebiztosítását. Úgy vállalt öt-hat, de még nyolc-tíz ivadékot is, hogy abból csak összeadódik annyi, amennyiből nem hal majd öregedve éhen. Él máig a szellemeskedő mondás, hogy egy anya fölnevel s eltart hét gyereket, de hét gyerek nem tart el egy anyát. Ez nem így van. Az egészséges társadalmak mégis csak működnek, úgy is, hogy egy-egy nagy családból akad végül – általában mindig is akadt - a legszegényebb rétegekben elég olyan utód, akik eltartották a szülőket. „Támogatták” nemcsak anyagiakkal, de ami éppen úgy fontos, lelkiekkel. Ritkább volt az elmagányosodás. Most, mikor az emberek a nyugdíjrészletet nem a gyerekek nevelési költségeképpen fizetik be, hanem üzleti életbiztosítás díjaiban nyugaton, nálunk még különféle státuszok megszerzésével, előléptetéssel a szolgálat utolsó éveiben. Mert akkor a nyugdíj elég fedezet lesz. Lett volna két gyerekkel több, nem kellene dadogni a főnök előtt. Igen, az öregek - fiatalon - elválasztották magukat az újabb generációktól. Vannak népek, ahol ez nem történt meg, és vannak népek, amelyek visszafordítják ezt a „rendet.” Csak két példát erre az én tapasztalatomból. Európában ma legtöbbit két nemzetről, a lengyelekről és a franciákról beszélnek. Hogy a lengyelek szerényen élnek. - Miért nem dolgoznak többet? - hangzik a nyegle kérdés. De hogy közben Lengyelország nevel rengeteg - Európában legeslegtöbb - utódot? Vagyis legszívesebben építi jövőjét? Egy nemzetnek nemcsak az az érdeke, nemcsak attól lesz egészséges, jó kedélyű, bátor, kinokat, szenvedéseket jobban viselő, hogy mennyit eszik, hanem, hogy milyen lelkiüettel eszi bár az utolsó karéj kenyereit.

ÖCs: - És a franciák?

IGy: - Nemcsak a lengyelek szaporodnak: most már a franciák is. A század elején még azt illett tudni, hogy a francia nemzet előbb-utóbb kihál. Valóban egyre jobban a *dépopulation*, az elnéptelenedés felé „haladt”. Ma Nyugat-Európában a francia nép szaporodik a legjobban, legtudatosabban. Elértek egy olyan mélypontot, amelyet sokan magaslatnak hittek ott is. S kiderült, hogy lehetett magas szintű nyugdíjuk, kocsijuk, nyaralójuk, lehet remek a tengerük, a Mont Blanc-juk és amit csak a „jó-lét” kívánt, de mindez megrendítően kevés. Árváknak, magányosoknak érezték saját személyükben is magukat. Egymás után hozták az „ellenintézkedéseket”. Kitérő irók is felvilágosító gondolataikkal támogatták ezt: sajátos filozófiáig érkeztek el. Az egzisztencializmusnak a csődje tulajdonképpen nyereség is volt. Az „egzisztencia” nemcsak az egyén nagy tétje, hanem a közösségé is. Jobb közlekedés kezdett ki-

alakulni, hatással a törvényhozásra is. Hadd mondjak el csak egy példát ebben a közvetlen beszélgetésben.

Mikor legutoljára a francia képviselőházban voltam, a szocialisták, éppen ők, már akkor fölvetették azt is; a leányanyáknak több családi pótlék jár, mint a férjezett anyáknak. (Ez ellen a katolikus párt szellemi emberei, de még a protestánsok is hevesen tiltakoztak; megrontja a társadalmat! A leányanyáknak nemcsak hogy ugyanannyit nem szabad, hanem még kevesebbet kell adni, hogy pusztán kedvükre még kevesebbet szüljenek. Előbb az öreg Herriot, majd egy idegen kitűnően szónokló szocialista állt föl, közderültség, s így helyeslés közepette fejtegetve, ne nézzünk hölgyeink paplana alá.) A többség nyomban megszavazta azt a valóban logikus törvényt, hogy ha egy magányos anyának van gyermeke, annak több támogatás jár, a gyermek érdekében, mert hát kevesebb az eltartó. De – természetesen – minden családban a gyerekek száma szerint fokozódó, emelkedő családi pótlék jár. Ilyen – azt lehetne mondani – szemlélettel Franciaország, a francia nép valóban sokkal jobban szaporodik, mint a magyar, még hozzá jó lelkiületben. Az öregek dolga a bölcs belátás. A fiataloké pedig, hogy a saját felelősségükre rendezzék be az életet. Ahogy az emberek idősödnek, szükségszerűen úgy hidegülnek meg, válnak közönyösebbé a jövő iránt. Egész Közép-Európa egyik tragédiája; nem bízott a fiatalokban. Olyan értelemben is, hogy mintegy csak tétovázva csinált – nemzett: állított elő – kellő számban fiatalokat. Aztán pedig nem adott nekik hatalmat és lehetőséget. Biztos új nemzedék helyett, biztos, vagyis gépies nyugdíjrendszert akart és akar. A fejlődés útja szomorúan világos, ha ezt a gondolatot az ember végigköveti, ellentmondásba ütközik. A múlthoz képest szeme csak gyönyörködni tud a falvak láttán; szép, egészséges házak; tiszta utcák, virágágyak. Csak épp gyermek nincs, jövőt hozó nép nincs. A szemem nekem is örül, de közben a lélek elfacsarodik. Megannyi kripta a képzeletben ez a sok ház. Az öregek még ottan tesznek-vesznek, kapják-várják a nyugdíjat. No, még egy „közvetlen” gondolat. A parasztkérdést világszerte sok részen úgy oldották meg, hogy a „haladás” a parasztságot megszüntette. Magyarországon is a parasztság helyett gépek művelik a határt, kitűnően. Ezen a vonalon azonban a logika odavisz, hogy géppel termelni csak anyagi javakat lehet, azokat hasznosítani eladdig, hogy végül az emberiség ne is legyen más, mint gépkezelő. Körülbelül így halad nagyjában a mai szemléletű társadalom azon a téren is, ahogy a proletárkérdést „megoldja”. Hogy ne legyen proletáriátus. Ez valóban azt körvonalazza, hogy nem lesz munkás? Hanem csak gépek lesznek, és városonként néhány száz mérnök, akik megnyomnak itt-ott egy gombot és ömlik a cipó, a kenyér, az aludttej, vagy amit a test akar. . . . Lesz tehát minden, csak éppen nép nem lesz. Nemzet, haza; közösségi lelkiület. Értelmes és tudatos lét.

ÖCs: – Szerintem még elkerülhető, hogy ilyen végletekbe fusson ki a dolog.

IGy: – A világ menete ma ez, főleg a rossz öntudatú, gyenge nemzeti tudatú népben, mint a magyar, bár a többit is ez fenyegeti. Mindenütt föl fog lépni. Az elmagányosodás az öregekben, öregek közt: az elgyerektelenedés a fiatalok között – mert mért is szüljenek a fiatalasszonyok ha nem kapnak hozzá életörömet? Ki-ki pusztán a sajátjának hitt életet akarja élni. Addig éli, míg elszikkad alóla az élet. Az élet szenvedéssel is jár, küzdelemmel. Miért, minek fejében? Te is anya vagy. Miért vállaltad? Tréfából szoktam mondani, ha a nőkben volna emlékezőtehetség, kihalna az emberi faj, mert még egyszer szülni az egyszer elszenvedett szülési fájdalmak után, igazán nem „természetes”, nem logikus. . . . és mégis szülnék, ugye? És mégis azok az anyák boldogok, azok tudják végigvinni az életet, azzal a rejtelemmel is, hogy; mire való? Akik körül van további folytatás, nyüzsgés, akkor is, amikor már nem fiatalok. Ide ebbe a lakásba, az én nyugalmamba is percenként berobognak különféle „tatár hadak”, mihelyt föléri a kilincset, a lányomnak a gyerekei; tönkre van az én magányom, munkaidőm is téve, de hát – mért számítom ezt én is az élet vigaszai, sőt céljai közé?

ÖCs: – Igen, azt hiszem, hogy „tatár hadak” nélkül talán még a munkaidő sem





ugyanaz. Tehát, ha az ember nyugodtan dolgozhat, mert nem zavarja senki, körülötte lábujjhegyen lépkednek, kiszolgálják, és egyéb, lehet, hogy nem is jön egy ép gondolat...

*IGy:* – Az emberiség alig tudja tisztázni, hogy miért él. Mert miért is? ... Hogy az emberiség mért van a földön, erre hajdan a vallások igyekeztek választ adni. A mi logikai agyunknak elfogadhatatlanul. Ezzel én először szembenéztem. Európában voltak nagy mozgalmak, az albigenek, a manicheusok, akik úgy képzeltek el – elmentben az őskeresztény tanítással –, hogy nem egy jó Isten, egyetlen – magányos! – mindentudó, mindenható Isten van, hanem kettő. Mert hiszen a logikus kérdés az volt, ha az Isten, aki bennünket megteremtett, végtelen jó, mért szenvedtet bennünket? Akkor miért van rossz? Ősi perzsa, Kinából, Keletről jött és itt erjedő hit volt a manicheus vallás. Magyarországon a bogumilok is ezek voltak. Ők is azt vallották, hogy két hatalom van a földön, egy jó és egy rossz. Megtoldva azzal, hogy majdnem tőlünk függ, ittlevő emberektől; melyik fog győzni. Szellemileg vívódó származék vagyok – katolikusnak kereszteltek, de anyám református lévén, reformátusok neveltek –, így mind a két félnél hallottam afféle hit-észirát. Már diákkoromban tisztázni akarván, vagy ötször nekimentem a kérdésnek, hogy mi is a predestináció, a kálvinizmus alaptétele, és mi a szabad akarat. Volt, amikor már értettem is végül. Ezen a helyen ült néha Bibó István. Nem egyszer, szinte fölshóllítottam, úgy is mint egy nagyképzetségű református püspök vejét, kaphassak én is világos választ; van-e hát szabad akarat? Mert számomra az dönti el, érdemes-e élnem. Camus, a kitűnő francia mondta, hogy a filozófiának egyetlen komoly tárgya van, az öngyilkosság kérdése. Vagyis, érdemes-e végigélni az életet halandó ésszel. Mert hisz ha földi sorsunkról üzleti számvetést csinálunk, nem fizetődik ki a „dolog”, lévén benne több baj és szenvedés, mint öröm és jó. Tehát miért élünk mégis a földön? Még Lukács Györggyel is volt erről nem egyszer vitám. Az volt az öelébe is odavetett gondolat: elvárjuk még a munkásmozgalom hőseitől is, hogy klasszikus méretű hősök legyenek, vagyis, hogy fölláldozzák az életüket e földi eszméért. Holott ez az eszme azt vallja, hogy első a földi lét. Hát van mégis lelki tartalom fontosabb, mint az élet? Hol itt a földi logika? Lukács ezelől már előzően oda „hátrált” vissza, hogy ilyen áldozat hit nélkül bizony nem megy! Az tudja az életét fölláldozni, a tömegből is, aki hisz valami olyanban, amit többre becsül akár az életénél. Életre-halálra szóló hit-tartalma csak – ő mondta ki a szót – valami transzcendens, vagyis ésszel föl nem fogható, a világon túlmutató elv-rendszer lehet. Sajnos máig sem... illetve megint olyan periódusban vagyok, hogy alig-alig értem a predestinációt – mosolyogva mondom. Azt űve el velem, hogy ez a kérdés tán nem is az elmére tartozik. Az embernek az ilyen gondolatot valójában szinte élnie kell. „Megélnie” a német bölcészek szerint. Nemrég olvastam újra Babitsnak bátor mélységű tanulmányát Szent Ágostonról. Ezt ő még, azt hiszem 17-ben írta, tehát harmincegy-néhány éves korában; akkor foglalkozott mélyrehatóan filozófiával. Volt a filozófus tehetsége is akkora, mint a költőé. Eléggé bele próbált hatolni Szent Ágoston eszméibe. Babits ezt ki tudta hámozni. Épp a manicheusokról van abban igen lényegérintő magyarázat, arra, hogy Szent Ágoston követőinek is a gondolatokat élniük kell: ha valamit aggyal nem értünk, ha nem értünk meg, azt még élni lehet. A fiatalokhoz visszatérve, ha nem tudjuk is tisztázni logikailag, hogy miért kell élni, azért élni egyenesen mégis lehet. Akár önfeláldozóan a – jövőért. Egyik vitánk – eszmetisztázásunk – során Lukács György elmondta; ő az eszméért még ölni is tudott. Nemcsak magát volt képes fölláldozni, hanem másokat is. Hittem! – mondta. Azzal indokolva, hogy saját magát is fölláldozta volna. Valóban, ő kereste később is imponálóan az életveszélyt. Tudjuk, akkor jött vissza illegálisan Magyarországra, amikor mint volt népbiztost biztos halál várja, ha elfogják. Nehéz eszmék: „rejtelmes” utak? Nem kívánhatom minden tizenhét éves lánytól vagy fiútól, hogy ezeket megoldják. Tegyük boldogokká egészségesen egymást, vagyis a jövő építőiként is ezt harcolják ki a saját generációjukban saját maguk. Én azt a bátor kézfogást nyújtom nekik; legyetek jövőt vállalva is a saját uraitok, valamint gondolatok eljövendő öregségekre, lévén, hogy öregek már sohasem lehetnek képesek arra, amire ti; mert hiszen nem is tudnak jövőt csinálni, úgy mint ti.

*Ihris Gruz*

ILLYÉS GYULA VERSEI :

## Épület

Térnek házamba sokan melegedni  
 úgy is, hogy – hol a házam?  
 Persze hogy ők rakják szívósan.  
 Időtlenül, így kalákában.

## Keresztény humanitás

1.

Valahányszor becsuktam  
 a bicska-pengét  
 (puszták neveltje): emberré újultam:  
 hisz gyilkos is lehetnék.

2.

Kihajtottuk (mert bicegett)  
 a kis borjút a vásártárré.  
 Otthagytuk. Én – hátra se nézve –  
 egy darab emberségemet.

## Magán-Golgotán

Még csak árnyékomat  
 feszíti keresztre hátam mögül  
 s veti lábam elé a Nap.  
 Üldözöm sikertelenül.  
 A fény nem könyörül:  
 nem vagy magad!



Hajmássy Miklós



Levéllal kezdődött. Majd, mint ki nem küldött szerkesztő tudósítása, távbeszélgetéssé alakult, Kolb András közreműködésével. Kiről is van szó? Színész. Gaal Franciska fedezte fel. Játzott a Vígszínházban, az Andrásy Uti Színházban, a Fővárosi Operettszínházban, sok filmben szerepelt, köztük a "Magyar Feltámadás", "Az utolsó Vereczkey", "Gyurkovics Fiúk", "Európa nem válaszol", "Az 5-ös számú őrház" stb. 1944-ben elhagyta Magyarországot. Argentínában és Braziliában a magyar színház tagja, rendezője, igazgatója.

Hajmássy Miklósról van szó.

Sz.: Hogyan került a színészi körökhöz?

H.: Egyszer Pesten egy antikváriust kerestem, mert boldogult apám hagyatékából mázsaszámra maradt elavult szakkönyv, és nem tudtunk mit csinálni azokkal. A Kőrúton akadtam egy ilyen üzletre, melynek tulajdonosa hajlandó volt egy kis érdeklődésre, a könyvek megtekintése végett. Kijött a felesége is vele, egy középkorú csinos asszony. Megnézték a könyveket és utána leültünk egy csésze kávéra. A könyv vásárból nem lett semmi, de az asszony ahogy egyszer, kétszer végignézett rajtam, elkezdett velem beszélgetni. Mit csinálok, mi a foglalkozásom, hol dolgozom? Nem

## a taps előtt

SZABÓ LÁSZLÓ

jutott-e még eddig eszembe, hogy színpadra lépjek?

Sz.: S mit szölt hozzá a család?

H.: "Jaj, ne mondja neki, az Isten áldja meg. Egyebet sem hallok tőle, csak hogy színész akar lenni", mondta anyám. "Nagyságos asszony", mondta a hölgy, "Isten ellen való véték, ha ezt a fiút nem engedik színpadra. Nagy jövőt jósolok neki, ahogy mozog, ahogy beszél. Egy ilyen kiállítású fiút nem szabad hagyni elkallódní". És az asszony annyira beszélt, míg anyám azt mondta, hogy "én nem bánom, ha annyira szeretne".

Sz.: Beiratkozott egy színészi iskolába?

H.: Igen. Az említett asszony bemutatott a Rózsahegyí iskolában. Ott Rózsahegyí né fogadott: "Nézzé, én még soha életemben nem beszéltem rá senkit", mondta, bár de-hogy nem, mindenkit rábeszélte, akit lehetett, mert az iskolában tandíjat kellett fizetni, "de magát tanítani fogjuk", folytatta Rózsahegyí né. "Ha nincs pénzé, ingyen tanítjuk". És beiratott. Ez már valami, gondoltam magamban. Azonnal bevitt a terembe és bemutatott a növendékeknek. Volt köztük egy-kettő egészen érdekes, fiú és leány, telve reménnyel és ambícióval. Jeleneteket mutattak be, egy-két verset szavaltak, kritikákat mondtak működő színészek játékaíról, ellenkritikák hangzóttak el... és én csak csodálkoztam. Megérkezett Rózsahegyí Kálmán...

Sz.: a tanár...

H.: ..... Odamentem hozzá, és üdvözöltem. Végignézett rajtam: "Na végre egy férfi. Hány centiméter vagy, édes fiam?" Mosolyogva mondtam, hogy 187. Odajött hozzám, megblelt és kezembe nyomta a Julius Caesárt.

Sz.: Shakespearétól.

H.: Igen. "Be fogod tanulni Antonius beszédét" mondta.

Sz.: Szóval elkezte a színészi iskolát. De hogyan tudta ezt összehangolni a munkával?

H.: Miután hazulról nem kértem támogatást, éjszaka dolgoztam, aludtam pár órát és két órakor irány a színiiskola. Bár huszonegy éves voltam csak, a nagy megerőltetés beteggő tett, mégsem hanyagoltam el az iskolát. Eljött a május. Májusban voltak a Rózsahelyi iskola vizsgái a Teréz-kőrúti kabaréban. Emlékszem, hogy egy Egyed Zoltán nevű újságíró, a vizsgám előtt két-három nappal, elcípelt a magyar színházba. Ott felküldtek a színpadra, hogy mondjak valamit. Kezembe nyomtak egy darabot. Sikert arattam. "Remek, ez az, ami hiányzik, nagyszerű figura, pár év múlva ez lesz a bonviván" és hasonlókat hallottam. Faludi Jenő, a Magyar Színház akkori igazgatója, megígérte hogy vizsgámra elküld egy-két ügynököt, aki szerződést szerez nekem.

Sz.: S jött a vizsgaelőadás.

H.: Így volt. Sok öreg színházi róka, igazgatók és a családtagokból kikerült közönség. Egy jelenetet játszottam a "Királynő meghalok érted" című darabból. Bajuszt ragasztottam, de rosszul, úgy hogy jelenet közben meglazult és hiába nyomkodtam, nem ragadt meg. Erre nyílt színen levettem a bajuszt és zsebrevágtam. Nyíltszíni tapsot kaptam, és felkiabáltak a színpadra "Bravo, ez igen... ebből lesz színész... nagyon jó", nevettek és tapsoltak.

Sz.: Megkapta a szerződést?

H.: Vizsga végén bejött az öltözőmbe Rēti ügynök és arra kért, hogy egy nap menjek föl

az irodájába. Ne is tárgyaljak mással, mert ő leszerződött egy nagy színházhoz. Faludi is ott volt vele és gratulált. Harmadnapra már a Szegedi Nemzeti Színház tagja voltam, szerződéssel a zsebemben. Augusztus első napjaiban indultam el a társulat nyári állomáshelyére, Hódmezővásárhelyre.

Sz.: Jött az első fellépés...

H.: Az egész város kivonult a premierre, mely egyszermind a debüm is volt, mert először léptem föl, mint hivatalos színész, 1926 augusztus 16-án a "Darázs-fészek" című vígjátékban. Persze, nagy siker volt. Egy barátom édesanyja egy fazék töltöttkáposztát adott föl a színpadra. Babérkoszorukat, virágcsokrokat dobáltak föl és tapsoltak. És a nők sem hanyagoltak el.

Sz.: És elkezdődött egy sikerteljes pálya, Magyarországon, később Argentínában és Braziliában. Színész társai közül kikre gondol szeretettel?

H.: Akikre szeretettel gondolok vissza: Hegedűs Gyula, Törzs Jenő, Rózsahelyi Kálmán, Bilicsi Tivadar, Szilassy László, Cselle Lajos, Odry Árpád, Kiss Ferenc, Vázsonyi Irén, Páger Antal, ki szerintem jobb rendező mint színész, Vaszary János és Gábor, mint író és rendező.

Sz.: Az emigrációs színház...

H.: A magyarság körülfogott minket, körülfogott engemet. Fenntartott. 1976-ig a dél keresztje alatt magyar nyelvű előadásokat tartottam. 1926-1976:ötven évig szolgáltam a magyar színházat, a magyar szót.

Sz.: Befejezésül...

H.: Befejezésül, Istenem, de szép, amikor az ember fiatal.

## Száznyolcvan folytatásban, csúcsidőben

# a brazil telenovelláról

RÓZSA ZOLTÁN  
- FILMVILÁG -

**N**ehéz helyzetben van a kritikus, ha olyan művészi jelenségről kíván tájékoztatást adni, amely ismeretlen a hazai közönség körében. A jelen esetben erre történik kísérlet. A művészi jelenség pedig a brazil telenovela, azaz a brazil folytatásos televíziós regény. (A novela szó ugyanis portugálul regényt is jelent.)

Ilyent már láttunk — tiltakozik rögtön az olvasó és észbe jut *A Tenkes kapitánya*, az *Onedin család*, a *Buddenbrook-ház*, vagy akár a nemrég bemutatott *Kórház a város szélén*. A kérdés azonban nem ilyen egyszerű.

1965 áprilisától, az első telenovela megjelenésétől máig, igen sokat írtak — jót és rosszat — erről az új műfajról, amely nem színház, nem mozi, nem hagyományos tévéjáték és talán nem is „az igazi brazil népszínház”, ahogyan Chico Buarque, a neves dalénekes és dalszerző próbálta meghatározni. Azt már tudjuk, hogy mi nem. De mi is valójában?

A brazil telenovela valami egészen újat hozott a vizuális művészetek körébe. Új vizuális műfajt teremtett, olyat, amely formájában ugyan a legmodernebb technika lehetőségeivel él, de amely nagyon régi közönségigényt elevenít fel és elégít ki, az elmúlt századok kollektív irodalmi műfajainak legifjabb gyermeke. Azok a műfajok, amelyekben a közönség valamilyen módon saját kollektív élményével találkozott, és amelyeknek létrehozásában, direkt vagy indirekt módon részt vett, és amelyek nem csupán realitásigényét, de képzeletét, fantáziáját is kielégítették. Gondolok az antik eposzokra, a görög-római mitológia történeteire, a középkor *Suena Representatióira*,

ahol az adott témát, Jézus életét és halálát a közönség és a közösség egészítette ki saját élményvilágából adódó epizódokkal, vagy az ugyancsak középkori lovagregényekre és eposzokra, a pikareszk regényekre, majd a múlt században az újságok nagy közönségikert aratott folytatásos regényeire vagy a népi ponyvákra.

A brazil telenovela ezeket a régi műfajokat mentette át a képernyőre, és lényegében éppen olyan széles rétegek mindennapos kultúrtermékevé és élményévé tette, mint amilyenek a fentebb említett és részben, vagy egészen kollektív élményből és részvétellel született műfajok voltak a maguk idejében.

A renaissance-tól kezdődően azonban a közönségnek és művésznek ezen „idilli” kapcsolatában változás állt be. A különböző művészeti ágak egyre jobban elkülönültek egymástól és egyre inkább a nagyközönség igényeitől. Mítizálódik a művészi alkotás folyamata, és kialakul egy új, csak a beavatottakhoz szóló művészi magatartásforma, a művészeti „termelés”.

Századunkban ezek a folyamatok ezután egyre nyilvánvalóbbakká válnak, különösen a vizuális művészetek esetében. Ahogyan a fényképezőgép megrendítette a tradicionális, realista festészet helyzetét, a film is hatott nemcsak a folytatásos regényekre, de a hagyományos realista regényre is. A mese, a sztori új lehetőséget talált és kapott a konkurens műfajban: a filmben.

Csakhogy, és most már térjünk vissza a brazil telenovellához, a filmművészet is bizonyos változásokon ment át. A kevesekhez, a beavatot-

takhoz szóló művészfilm, valamint a televízió megjelenésével tömeghatása és funkciója megváltozott. Maradt az egyre újabb utakat kereső művészfilm és a tömegigényeket kiszolgáló, befolyásoló, amerikai giccsfilm és ennek európai, ázsiai és egyéb változatai. Az igazi tömegigényt kielégítő, a szó jó értelmében népszerű, a művészi alkotás folyamatában valamilyen formában való részvétellel igényeit kielégítő műfaj hiányzott. Ezt az űrt töltötte be a brazil telenovela, azaz a folytatásos televíziós regény, amely 70–180 folytatásban, minden nap és meghatározott időben, mégpedig csúcsidőben kerül a képernyőre. Ilyenkor azután az utcák kiürülnek, a mozik nem vetítenek, és politikai vagy sportrendezvényeket sem tartanak.

A mennyiségi mutatók (70–180 folytatás, mindennapos vetítés stb.) már önmagukban is kijelölik, hogy miben tér el a telenovela a televízió már megszokott műfajától: az egyiket este betöltő *tévéjátéktól*, vagy a 10–12 részes *tévéorozatoktól*. A telenovela azonban nemcsak e „mennyiségi” értelemben, de tartalmileg, hatásmechanizmusában és gyártási feltételeit illetően is más.

A dél-amerikai kontinensen erős ideológiai ellenzéke van az amerikai kulturális imperializmusnak. E harcban a kontinensen meghatározott szerepet játszó Brazília nemzeti burzsoáziája az iparban, a gazdaságban, értelmiségje pedig a kultúrában a nemzeti öntudat és identitás keresésének lendületétől hajtanak, más-más ideológiai alapállásból kiindulva, ám bizonyos pontokon találkoznak határozott ellentétmódban kezdett. A brazil telenovellák az amerikai életformu felsőbbrendűségét augurzó tévéoro-

zatok kiszorításának jegyében születtek, akár az új brazil film. Ezért van az, hogy a haladó brazil értelmiség többsége, a telenovellákat, azok vitatható művészi értéke ellenére is, a brazil kultúra sajátos nemzeti műfajának tartja.

Ebben a kulturális ellentétadásban a *Globo* tévéhálózat meghatározó szerepet kapott. Igaz, vannak más tévéállomások is (például a *Bandeirantes* és a *TV Cultura*), de a *Globo* hálózat gyártja a legtöbb folytatásos regényt, a legnagyobb nézettségű mutatóval rendelkezik, az IBOPE (Brazil Közvéleménykutató Intézet) felmérései alapján. Tizenkét évvel ezelőtt indította a *Globo* hálózat a televíziós regényfolyamokat, és máig körülbelül százat gyártott és több, mint ötvenkét országba exportálta őket. A siker olyan nagy volt, hogy a telenovela napjainkban a haladás után a legnagyobb brazil nemzeti szüneti rangjára emelkedett.

A *Globo*-hálózat első televíziós folytatásos regényei a „Kard és köpeny” dramaturgia alapján íródtak, a romantikus történetek nem örvendtek különösebb népszerűségnek. Az első tompesikert a *Shack de Apalir* (*Apalir szikje*) írták, 1967-ban. Ebben az évben lépett be a *Globo* munkatársai közé Janete Clair, mindmáig a legkiválóbb telenovela-szerző. A dolog úgy történt, hogy az *Anastácia* című telenovela szerzője, Gloria Magadan nem tudta művét megnyugtatóan befejezni. Ekkor hívta sürgősen a *Globo* Janete Clairt, aki a rádióhangjátékoknak akkor már elismert kiváltsága volt. Ő eredeti megoldást talált. A következő folytatásban földrengést „rendezett”, amely az eddigi népes szereplőgárdából 35 embert azonnal megölt. A maradék szereplőkkel azután egy új történet kezdődött, és hamarosan sikeresen be is fejeződött. Janete Clair befutott. Nemsokára már a *Globonál* dolgozott a férje is, Dias Gomes, a neves, haladó gondolkodású drámaíró is, és elkezdődött az íróházaspár szünetes televíziós karrierje. Ők írták 1973-ban a műfaj egyik klasszikus darabját, az *O Bem Amador* (*Aki nagyon szerettek*), amely megnyitotta az exportlehetőségeket is, hiszen alkotásukat 22 ország televíziója vette meg. A jelszerű szerzők közül említeljük Valter George Dustot, aki Jorge Amado *Gabriela, szegfű és fahéj* című regényét adaptálta átütő sikerrel 130 folytatásban (rendezője Walter Avancini), Lauro César Munizt, aki a *Casuarina* (*Nagy ház*) című tévéregényt írta 160 folytatásban (rendezője Daniel Filho), Gilberto Braga, aki a 100 folytatásos *A Escrava Isaura* (*Isaura rabszolga*) írta (rendezője Herval Rossano), és Manuel Carlost, aki az előbbi Gilberto Bragával együtt a 169 folytatásos *Água viva* írt (rendezője Roberto Talma és

Paulo Ubiratan).

Amado *Gabriela*-ja volt egyébként az első olyan folytatásos tévéregény, amely nemes irodalmi alapanyagból készült. Ez a mű különben, véleményem szerint, mindmáig a legszínyvalóságosabb telenovela, és ezért nem volna érdektelen, ha a magyar tévénézők is megismerkedhetnének vele. A Brazil Televízió a siker óta több kiváló brazil író regényét vitte képernyőre. Így például Machado de Assisét, José de Alencarét, Bernardo Guimarãesét és másokét.

Azt mondtuk, hogy a telenovela élüt minden más tévés műfajtól. Hatása ebben a különbözőségben rejlik. A nézők együtt élnek, gondolkodnak, sírnak és nevetnek a szereplőkkel nap nap után, megadott időben és hónapokon keresztül.

Ám, hogy ilyen intim, családias hatást tud kiváltani a telenovela, abban, azt hiszem, a forgatókönyvön és a sztorin túl a sajátos gyártásmód is közrejátszik. Egy-egy telenovellát általában hat hónapig forgatnak, és a stáb (a színészek, rendezők, berendezők, de az író vagy az írók is) ez alatt a hat hónap alatt naponta, reggel 8-tól este 8-ig valóban együtt élnek a stúdiókban. A szereppel, a szituációkkal való olyan azonosulás jön így létre, ami a szokásos tévéjátékok esetében soha nem lehetséges. Amikor a közönség az első folytatást látja, a rendező a *szépek* epizódot forgatja, az író pedig a *huzadik* folytatás kéziratát adja le. Ez a ritmus azt jelenti, ahogyan Gilberto Braga, az *Água viva* egyik szerzője állítja, hogy *betenke hat epizódot kell írnia, ami napi 22 órált jelent*.

Közben feszült figyelemmel kísérik a szerzők és a színészek az IBOPE (Brazil Közvéleménykutató Intézet) jelentéseit. Tetszik-e az egész, tetszenek-e a színészek, emelkedik-e avagy csökken a nézettség. Ez az együttműködés és figyelem a közönség azonnali reakciójára szintén olyan sajátossága a telenovellának, ami egyben átütő sikerének titka is. A közönségigényeknek megfelelően ugyanis a szerzőkkel átíratják a történetet, az eredeti elképzeléseket módosítják. A közönségigénynek megfelelően férjhez adnak, házasságot törnek, illetve visszavezetnek megtevédt férjeket és feleségeket a házasság révén. Elpusztítanak elleneszenves szereplőket, elodázzák a haláleseteket, vagy egyenesen „örök élettel” ajándékozzák meg — ha a közönség így kívánja — az eredetileg elhalálozásra ítéltet.

De a cenzúra is szerepet kap. A társadalombrálat csak szordínóval szólhat meg. „Merész” témák például a homoszexualitás, a válás, az abortusz, a buldali mozgalmak; — a kábítószer jelenléte a tévéregé-

nyekben egyelőre tilos. Így születnek meg az újabb és újabb folytatások a közönség és a cenzúra, valamint az írói szándékok megvalósításának kölcsönös dialektikájából. A közönség ilyen mérvű beleszólása a telenovellák menetébe mégis a műfaj legfontosabb specifikuma, amely minden más televíziós műfajtól megkülönbözteti. Ilyen élő, direkt kapcsolatot ugyanis egyetlen más művészi alkotás esetén sem jön létre korunkban közönség és alkotók között.

A műfaj másik sajátossága is ebből adódik. Az ugyanis, hogy bár vannak névvel jegyzett szerzők és szereplők is igen fontos, a telenovela alapjában véve *kollektív műfaj*. Olyan, ahol a színészek, a berendezők, a díszlettervezők és a rendező is igen nagy lehetőséget kapnak a közönséggel együtt a eszelekmény alakításában.

A társadalmi témákat megjelenítő telenovellák világa esztétik, andalító világ. Kielégíti a képzeletet, a eszelekményes történetekre való igényt, mégpedig úgy, hogy egyidejűleg közel van a nézőhöz, de távolságot is tart tőle. *Közel van*, mert a szereplőkkel szinte együtt él napról napra a néző, és így lehetősége van a velük való azonosulásra; *távol tart*, mert a szereplők olyan társadalmi közegben (rendszerint jómódú középrétegekben) élnek, amely a nagyközönség számára ismeretlen, de „vágott” világ. A telenovellák egy része ezt a brazil jómódú középosztályt hozza intim közelségbe, és betekintést ad napi életvitelükbe, társadalmi modellként állítva be őket.

Hogy mégsem az ellenérzés, a kritika erősödik fel e kivételezett világ láttán, annak az az oka, hogy a szerzők ezeket a gazdagokat végeredményben eléggé naïv, egyszerű honpolgároknak ábrázolják. Olyanoknak, mint a többi ember, akiknek valamivel több pénzüik van ugyan, de kevésbé intelligensek, mint a nézők. Ez az ábrázolásmód, amely anyagi világukat illetően elidegeníti a gazdagokat, szellemileg pedig lefokozza őket, azt eredményezi, hogy a néző úgy érezheti magát: ő több, ő föltötte áll ennek a világnak. Azt sugalmazza, ha nekem pénzem volna, nem így, hanem jobban, okosabban szervezném meg az életemet, mint ők. E rafinált azonosulási kényszer azután a gazdagok világával szembeni természetes kritikai állásfoglalást le is szereli.

A telenovellák világa ellentmondásos világ. Magas szintű progresszív ihletésű művek találhatók benne, bár a többségük művészileg kifejezetten érdektelen és jól megcsinált giccs kategóriájába tartozó alkotás, ideológiailag valamiféle szirupos osztálybete megtestesítője. Ám éppen e szinte osztályok feletti népszerűsége és sikere folytán, amelyben a kiváló brazil színészeknek országrészük van, érdemelne elmélyült művészetszociológiai vizsgálatot.

# szent imre

Sarlós Engelbert OSB

Athénben, az antik Európa kultúrcentrumában, szép szobrok, gyönyörű épületek emelkedtek a város minden sarkában, hogy a nép izlése finomodjék. Így támasztott az Isten a keresztény Magyarország hajnalhasadása lejjében nagy hősböket, a krisztusi gondolatért rajongó szenteket, hogy utat mutassanak, eszméket adjanak a már megkeresztelt, de a pogány örökséget még magában hordozó magyar népnek.

Ezek között a szentek között elsőkelő helyet foglal el szent Imre, a lilimos királyfi, akinek tiszta élete beragyogta az egész magyar történelmet és aki napjainkig eszménye, példaképe lett minden magyar ifjúnak. Férfias vonásokat sugárzó alakját ott találjuk nemcsak a főváros hatalmas templomaiban, hanem a magyar falu egyszerű üvegfestményein is, hogy mindenki érezze, hogy szent Imre az övé és csak akkor lesz hű az ország évezredes keresztény hagyományaihoz, ha lelkében az ő életének hősiességeit igyekszik kialakítani. Ezért emlékezzük:

Szent Imre herceg, Magyarország éke,  
Szűz, tiszta élet legszebb példaképe,  
Serdülő ifjak pajzsa, menedéke,  
Könyörögj értünk.

Életéről kevés történelmi adat áll rendelkezésünkre. Amit tudunk róla, arról inkább a legendák és krónikák értesítenek bennünket. A fiatal kereszténység sorsát annyira szíven viselő szent István országának örökséssé idősobb fiát Ottót választotta ki, a fiatal Imre hercegnek pedig elsősorban vallásos neveléséről gondoskodott, hogy hősiessége keresztény életével megszerezze azokat a kegyelmeket, melyek a pogányság csiréit még a lelkében hordozó nép végleges kereszténnyé válásához elkerülhetetlenül



szükségesek voltak. És a legnagyobb elégtétellel vette tudomásul, hogy Imre herceg lelke olyan volt, mint a puha viasz; szent tanítói játszi könnyedséggel alakították ki benne a keresztény ideált. És hogy ez az ideál túlélje a serdülőkör kemény viharait is az ifjú herceg életét buzgó imádságban a Szűzanya pártfogásába ajánlotta.

Nevelője szent Cellert volt. Ő a Szentföldre akarva utazni megállt Magyarországon. Mikor látta azonban, hogy a fiatal keresztény ország mennyi problémával küszködik, lemondott továbbutazási szándékáról és elhatározta, hogy életét az ifjú herceg szellemi és lelki formálásának fogja szentelni, akiről rögtön látta, hogy lelke szomjasan igyekszik magába szívni mindazt a sok szépet, amit hatalmas szellemi kincstárából juttatni próbált neki. Megtanította őt mindarra, amire annak idején egy művelt, jellemes ifjúnak szüksége volt. Nemcsak jótanácsokkal látta el, hanem elsősorban jópéldával serkentette, hogy szent életével a mennyei Atya tetszését elnyerje.

Új fordulatot jelentett szent Imre életében bátyjának, a trónörökösnek halála. István rendelkezése szerint most már ő rá várt, hogy halála után az ország kormányzását átvegye. Intelmeiben, amit hozzá intéz megrajzolja a keresztény király eszményképét. S miközben bevezeti az állam vezetésének nem könnyű tudományába, a legnagyobb örömmel állapítja meg, hogy a fiatal kereszténység sorsa a legjobb kezekre fog kerülni.

Az ezeréves pannonhalmi bencés monostor kápolnájában meg van örökítve egy bájos je-

lenet, mely újra megerősítette a királyt abban a meggyőződésében, hogy fia nem mindennapi egyéniség, hanem lelki fejlettsége már oly fokot ért el, amely csak Isten különösen kiválasztott fiainak lehet kiváltsága. Mikor együttesen meglátogatták a kolostort, István észre vette, hogy fia nem egyformán üdvözi a szerzeteseket. Egyeseknek több, másoknak kevesebb csókot ad. Mikor megkérdezte tőle, mi ennek a kivételezésnek az oka, azt felelte, hogy a csókot az életszentség csekélyebb vagy előrehaladottabb foka szerint mérte. És hogy mennyire igaza volt a hercegnek, arról édesapja még aznap este meggyőződött, amikor titokban megfigyelte a csendben imádkozó szerzeteseket. Szent Mór, aki hét csókot kapott imádkozott a legtovább és a legbuzgóbban.

Ugyancsak a legenda szerint az egyik éjszakát a veszprémi templomban imádságos lélekkel átvirrasztotta és elmélkedés közben állandóan azon gondolkodott, vajon mit ajánlhatna fel Istennek, hogy tetszését végleg elnyerje. Valami szépet, magasatosat, nagyot akart felajánlani. És miközben a templomot fény árasztotta el, az égi hang így szólt: szép dolog a szilzesség. Légy szilz testben és lélekben. Rőgtőn el is határozta, hogy a jövőben csakis az Istennek fog élni.

Édesapja természetesen nem is sejtette fiának ezt a nemes elhatározását és hogy az országnak Imre halála után is örököse legyen, ráveszi őt, hogy házasságot kössön. Annak ellenére, hogy az Egyház egy magasabb cél érdekében bizonyára feloldotta volna fogadalmát alól, következtesen kitart eredeti elhatározása mellett, sőt feleségét is ráveszi, hogy vele együtt szeplőtelenül őrizze meg testét. Közös elhatározásukat természetesen a legnagyobb titokban tartják, elsősorban a király előtt, nehogy lelkében felesleges viharokat támasszanak. István csak fia halála után értesült erről a szent elhatározásról.

A király minden oldalról meggyőződve fiának szép jelleméről, hősiességéről és szent életéről, elhatározta, hogy még halála előtt átadja neki az országot, de még mielőtt megtehetné volna, az egyik napon vérző szívvel értesült arról, hogy az egyik vadászaton őt egy vadkan halálra marcangolta.

Az ifjú herceg földi maradványait a székesfehérvári templomban helyezték örök nyugalomra. Egész rövid időn belül már a szentek sorába iktatták.

Kérdezhetjük joggal, vajon az ifjú herceg

élete tud-e valamit mondani a huszadik század embere számára. Imre élete a napnál világosabban bizonyítja, hogy milyen óriási hatással van a környezet egy ifjú lélek kialakításában. Az ő tisztasága, hősiessége, szilárd jelleme csak abban a környezetben alakulhatott azzá, amivé valóban lett. Hogy milyen lesz az elkövetkező generáció, az elsősorban a szülők, a nevelők kezében van és képmutatás lenne a szülők részéről pusztán a véletlenre bízni gyermekeik lelkének jóirányú fejlődését.

Szent Imre üzen az ifjúságnak is: hős lelkekre van szükség, akiket állandóan serkent a gondolat: ad maiora natus sum; nagy, hősi dolgok végrehajtására születtem. Félre kicsiny hitlek, szülőkörlek, kik azt hiszitek, hogy ma lehetetlen szentnek, hősnek lenni! Az ifjú herceg példája az ellenkezőjét bizonyítja és a lelkeinkbe vési, hogy az acélos akarat és az isteni kegyelem házasságából ma is kitermelődhetnek szentek.

Sokan nem értették meg és ma sem értik meg az áldozatot, melyet nemes lelkek a közönség érdekében hoznak. Siráncoktak azon, hogy nem a "nemzet érdekét" nézte akkor, amikor nem gondoskodott utódról. Ezeknek a nem történeti távtalokban gondolkozó és nem az Isten szemszögéből látó embereknek vágja a szemébe Prohászka plébános: Félre emberi gondolatok! Szent Imre hivatása más; ő eszményt hirdet; példája kihat századokra s nemzetének nagyobb szolgálatot tesz, ha az erény uralmát biztosítja benne, mintha az országot a maga arasznyi uralmával boldogítja.

Hadd legyenek mink is tiszták, hősök,  
/ szentek,  
Hazánkat így mentsd meg.

Sík Sándor írja róla: El kell menni a lélek hősének, Imrének sírjához és meg kell tanulnunk tőle, hogy nem lehet igazán keresztény az, aki nem vállalja valami formában a hősiességet. Harcosok nem mind lehetünk, vértanúknak aligha kell lennünk, holtig való fogadalmat tisztaságra csak kevesen vannak kiválasztva, de a keresztény lélek hősiességére mindnyájan hivatva vagyunk: hogy egyre jobbra, többre törjünk, hogy úrrá legyünk önmagunkon, hogy önérdék, kényelem, sőt, ha kell, egy ellenséges világ ellenére is vállaljuk becsületet, tevékeny szolgálatát annak, amit jónak, nagynak, szentnek, keresztény eszmének, értéknek megismerünk.

**Hallott-e már a Magyar Naplóról?**

Szeretné megismerni? Kérjen mutatószámot!  
Meglátja, sok érdekességgel fog találkozni a lap hátsó oldalain. Orvosi tanácsok, versek, receptek, hazai érdekességek, stb. teszik színessé lapunkat. Címünk:  
**MAGYAR NAPLÓ Szerkesztősége**  
P.O.Box 771, Station "A",  
Toronto, Ontario Canada

**HA FLORIDÁBA JÖN KERESSE FEL A MAGYAR SZÁLODÁT**

ahol szép motel-szobák, szobák konyhával, és apartmentek állnak rendelkezésükre, napi, heti és havi árakkal, közel a tengerhez, mindenhez közel, a város központjában. Információért és szobafoglalásért írjon:

**WESTCHESTER MAGYAR MOTEL**  
P. O. Box 822 Daytona Beach, Florida 32015  
Telephone 904-767-1418 **usa**

**PLAY – GROUNDS**

**BRINQUEDOS DE PARQUINHOS**  
**SERRALHERIA GERAL E ARTÍSTICA**  
**LUSTRES**  
**CHURRASQUEIRAS ESPECIAIS**  
**COBERTURAS METÁLICAS**

**TÉCNICA BOGNÁR INDÚSTRIA**  
**METALÚRGICA LTDA.**

Exposição e Vendas:

Via Raposo Tavares, km 42 – COTIA – SÃO PAULO

CX. POSTAL 052 – CEP 06700

Fones: 493-3846 e 493-3211

**DR. NAGY GÁBOR**

FOGORVOS és SZÁJSEBÉSZ

Rendelő: Av. Santo Amaro, 3784-B sala 6  
Campo Belo – Tel: 263-9815

**FÉRFI INGEK**

Gyári áron, házhoz szállítva.  
Megrendelés modellek alapján.  
KLÁRI – TEL: 62-3409 (esti órákban)

**BORBÉLY LÁSZLÓ**

Hűtőszekrény, mosógép és háztartási gépek  
javítása, testése és felújítása.

K. Frederico Abranches, 118 – Tel: 220-0305

SZÁLLÍTUNK  
RIÓBA VIA VARIG

**MAGYAR ROTISSERIE**

Házi készítményű harapnivalók:

KIFLI	MÁJAS –ÉS VÉRESHURKA
TEPERTŐS POGÁCSA	FRISS KOLBÁSZ
RÉTESEK – PALACSINTÁK	ABÁLT SZALONNA
IMPORTÁLT PAPIKA	FÜSTÖLT KOLBÁSZ
TORMA	MALAC KOCSONYA
MÁK (DARÁLVA IS)	FRISS TEPERTŐ
PAPIKA KRÉM	HERINGEK
HÁZI LEKVÁROK	HÁZI SAVANYÚSÁGOK

Készletek:

BORJÚPÖRKÖLT	BORJÚSÜLT
TÖLTÖTT KÁPOSZTA	LECSÓSKOLBÁSZ
KACSASÜLT	MALACSÜLT

Komplett vacsorák háznál való megrendezését is vállaljuk.

**RENDELÉSEK\*FELVILÁGOSÍTÁSOK:**  
**289-3586**

Al. Joaquim Eugênio de Lima, 766 – J. Paulista

## CONFETARIA "ODEON"

MAGYAR CUKRÁSZDA  
HÁZI MAGYAROS SÜTEMENYEK

Dobos torta  
Rigó Jancsi  
Krémes béles  
Diós beigli  
Mákos kifli



Mandula torta  
Somlói galuska  
Túrós béles  
Pozsonyi kifli  
Almás rétes

Rendeléseket vállalunk

Rua Maria Antonia, 80 – Vila Buarque  
TEL : 258-5930

*Ne felejtse el szülőföldjét  
és anyanyelvét!*

**Magyar folyóiratok:**

Élet és Tudomány, Kortárs (Budapest),  
Élet és Irodalom (BP), Nemzetőr (München),  
Új Látóhatár (München), Irod. Újság (Párizs)  
és még száz kitűnő szaklap



LIVRARIA D. LANDY – Tel: 255-3272  
Rua 7 de Abril, 252 – 5º andar

## Dr Dénes F. Tibor

UROLÓGUS

Rendelő: Rua Itapeva, 366 cj.134  
tel: 289-1403 lakás: 864-9395

## Dr. Frimm Károly István

SEBÉSZ ÉS GASZTROENTEROLÓGUS

A São Pauló-i Santa Casa orvosi fakultásának  
tanszékvezető tanára és főorvosa.

Rendelő: Rua Araújo, 165 / 51 – Tel: 259-6876

## "DARVAS"

IND. DE APARELHOS ELETRÓ MÉDICOS LTDA.  
marcas "ASCLEPIOS"

**APRESENTA, NA ÁREA DE ILUMINAÇÃO  
CIRÚRGICA, O LANÇAMENTO DA  
"SÉRIE 2000"**

"EXP-IMP"

**APARELHOS COM:**

- Balanceamento totalmente automático;
- Regulagem de foco no campo operatorio, mecânicamente;
- Luz fria, concentrada, em profundidade e sem sombras;
- Projetamos também para o uso em campanhas militares, navios, com aparelhos de televisão de circuito fechado ou em aparelhos com câmaras fotográficas.

**PRODUTOS QUALIDADE EXPORTAÇÃO**  
R. Cortolano, 618 - CEP 05047 - São Paulo - BR.  
Tels.: 62-5509 e 65-6533

A fenti lámpák a magyar műszaki és kereskedelmi vezetés alatt álló "DARVAS" Ind. e Com. de Aparelhos Eletro-Médicos Ltda. gyártmánya, melyeket mind a brazil, mind a dél-amerikai államokba rendszeresen szállít.

## Refrigeração ME-CA-LOR

Fabricante de: câmaras frigoríficas desmontáveis, geladeiras comerciais, balcoes frigoríficos, equipamentos para lanchonetes e restaurantes, resfriadores de água, aparelhos de ar frio industrial, etc.

**VISITE NOSSA INDÚSTRIA – EXPOSIÇÃO PERMANENTE.**

**SANDOR SZEGO & CIA. LTDA.**

INDÚSTRIA E COMÉRCIO DE REFRIGERAÇÃO

PBX: 295-5133.

AV. MARG. DIREITA DO TIETÉ, 1809 – PQUE NOVO MUNDO.  
CEP 02187 – SP – (PRÓXIMO À PONTE DA AV. ARICANDUVA).

# hírek

A Magyar Bál idén is méltó koronája lett a brazíliai magyarok közös életének. Külön elismerés illeti a Pántlika táncsoportot, aki a bált nyitotta és az idén ünnepli 15 éves fennállását. Gratulálunk a rendezőknek!

Hosszú évek hagyományát követve, a morumbi Szent Imre Kollégium ismét otthont adott Szent István király országalapításának ünnepléséhez. A megemlékezés ritkán látott, mintegy 800-fős résztvevőjével méltán az év legjelentősebb eseménye volt.

Szeptember 20-án elsőprő sikerű előadást tartott a Magyarországról érkezett Kodály Vonósnégyes, Schubert, Bartók és Debussy műveit tolmácsolva. Előadásuk kiváltotta a brazil kritika heves lelkesedését is, gratulálván az immár tíz éve nem hallott hasonló nivójú művészi élményhez. Ezúton is köszönetet mondunk Falvay Attilának, Fias Gábornak, Devich Jánosnak és Szabó Tamásnak.

**UTAZZON**

## Magyarországra

**airtour**  
DO BRASIL

- \* Szálloda-foglalások
- \* Beutazási vízumok
- \* IBUSZ kőrútak
- \* Hazalátogatások szervezése, különösen magyar leszármazottak számára

**K Ü L Ö N L E G E S J E G Y Á R A K A V I L Á G B Á R M E L Y I K P O N T J Á R A !**

AIRTOUR DO BRASIL (Heisler Erwin)  
Pça. da República, 76 - 3º / 308.  
Tels: 259-2466 és 259-4121 - S.P.

Rio de Janeiro-i fiókiroda:  
Av. Rio Branco, 257 - 2º andar  
Tel: (021) 220-4198

Embratur nº 00482.00.42.1

## Pilinszky

## János

*Életfogytiglan*

*Az ágy közös.  
A párna nem.*

*Trónfosztás*

*Táblára írva nyakadba akasztjuk  
történeted.*

Szeptember 17.-én, a magyar evangélikus egyház termében az MHBK szervezésében előadást tartott Ruttkay Arnold, írói nevén Só Bernát Ausztráliában élő ismert magyar író és költő. A program első részében "Az akácok nem válaszolnak" címmel audio-vizuális összeállításban a szerző mutatta be költeményeit. Szünet után mint Só Bernát "Az emigráció humora" címmel mutatta be humoros előadását. Anagyszámú közönség hosszú tapssal fejezte ki tetszését a művészeknek.

Hallottuk, hogy Szabó Katalin, Szilassy Szabó László színész és Király Katalin leánya, valamint Geoffrey Thomas, amerikai zenész, Clarke Thomas újságíró és Jean Waters fia júliusban Salzburgban házasságot kötöttek. Utána pár hetet São Paulóban töltöttek, ahonnan Pittsburghba-, jövőendő életük otthonába utaztak tovább. Sok boldogságot kívánunk az ifjú párnak a Szerkesztőség nevében.

Megszületett Tényi Takáts Tamás, Takáts Mausí és Tényi Gyula fia július 3.-án. További információk a 2. oldalon található. Gratulálunk!

Még egy házasságról adhatunk hírt. A Szóval szerkesztőségéből két alapító tag, Bálint Emese és Gyuricza Gábor tartották menyegzőjüket Figueira Brancan, a székely kápolnában, a magyar hagyományokra emlékeztető ceremóniával, melynek hangulatát, kedves színeit az eső sem volt képes elmosni. Szívből gratulálunk az ifjú párnak és további lelkesedést eddigi magyar munkájuk folytatásához.

A Könyves Kálmán Szabadegyetem a második félévben a következő filmek vetítését tűzte ki programjára:

OKTÓBER 22-én, szombaton este 8 órai kezdettel:

SZEGENY GAZDAGOK  
(Jókai Mór)

Filmre írta: Bán Frigyes  
Zenéjét szerezte: Kókai Dezső  
Rendezte: Bán Frigyes  
Főbb szereplők: Benkő Gyula, Krencsey Marianna

NOVEMBER 5-én, szombaton este 8 ó. kezdettel:

KORHINTA

Írta: Sarkadi Imre  
Rendezte: Fábry Zoltán  
Főbb szereplők: Kiss Manyi, Töröcsik Mari, Szirtes Ádám

NOVEMBER 19-én, szom. este 8 ó. kezdettel:

LUDAS MATYI  
(színes rajzfilm)

Fazekas Mihály után írta Jankovics Marcel

Főrajzoló: Nepp József  
Rendezte: Dargai Attila  
Zenekíséret: Liszt - Magyar Rapszódia

DECEMBER 10-én, szom. este 8 ó. kezdettel:

HÁZASSÁGBÓL ELÉGSÉGES

Írta: Gergely Márta  
Operatőr: Magyar József  
Rendezte: Wiedermann Károly  
Főbb szereplők: Maklár Zoltán, Kiss Manyi, Fónai Márta, Kibédi Imre, Bodrogi Gyula

HELYSZIN: Magyar Segélyegylet  
Av. São João, 1588 - 2ª s.loja